

Soudní kontrola veřejné správy

Záruky zákonnosti

Vázanost veřejné správy zásadou legality

- Pozitivní vymezení (čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny), **slouží občanům**
- Souhrn institutů, které to mají „zajistit“ je označován jako **záruky zákonnosti**
- Jejich součástí je **soudní kontrola** jako činnost vykonávaná soudní mocí, která zjišťuje a napravuje nezákonnost, popř. nesprávnost v činnosti veřejné správy

Soudní kontrola

- **Správní soudnictví** (ochrana veřejných subjektivních práv)
 - Přezkoumání správních rozhodnutí podle s. ř. s. (150/2002 Sb.)
 - Ochrana před nečinností
 - Ochrana před nezákonným zásahem
 - Kompetenční žaloby
 - Soudní přezkum OOP
 - Řízení o kasační stížnosti
- Přezkoumání dle části V. OSŘ (ochrana soukromých práv)
- Ústavní soudnictví

- Správní soudnictví

- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
- Subsidiárně zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Ve správním soudnictví poskytují soudy **ochranu veřejným subjektivním právům** FO i PO způsobem stanoveným tímto zákonem a za podmínek stanovených tímto nebo zvl. zákonem; **rozhodují v dalších věcech**, v nichž tak stanoví tento zákon.

- Obecné soudnictví

- Část V. OSŘ, přiměřeně část I. až IV. OSŘ

- Ústavní soudnictví

- ZoÚS (182/1993 Sb.), podpůrně OSŘ popř. jiné soudní řády

Správní soudnictví

Čl.36 Listiny

Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak...

Správní soudnictví

Ochrana před vadnými správními akty

- Jen individuálními
- Co normativní?

Ochrana před jinou činností či nečinností veřejné správy

Dále soudy ve správním soudnictví rozhodují v dalších věcech podle s. ř. s. nebo zvláštního zákona

Správní soudnictví

- Krajské soudy (specializované senáty, samosoudci)
- Nejvyšší správní soud

Organizace NSS

- Předseda
- Místopředseda
- Předsedové senátů (předseda +6 nebo + 2)
- Soudci (jejich asistenti)
- Soudcovská rada (poradní orgán předsedy NSS)
- Státní správa NSS - Min. S, předseda NSS

Rozšířený senát, plénum

Rozšířený senát (RS)

- Předseda + 6 (základní RS) nebo + 8
- Roztržitěnost judikatury nebo její překonání
- Senáty NSS se nemohou odchýlit od dřívějšího názoru NSS a musí předložit RS

Plénum (všichni soudci)

- Zejména hlasování o zásadních právních větách do Sb. NSS
- Zasedání neveřejná

Organizace krajských soudů

- Senát (tříčlenný)
složený z profesionálních soudců (ne přisedících)
- Samosoudce
viz § 31 odst. 2 s. ř. s. (důchodové aj. pojištění, azyl, správní vyhoštění a zajištění cizince, přestupky s horní hranicí do 100 tis. Kč aj.)

Příslušnost soudů

- **Věcná** – není-li jinak – krajský soud (v Praze Městský soud)
- **Místní** – v jehož obvodu je **sídlo správního orgánu**, který ve věci vydal rozhodnutí v **prvním stupni**
 - x důchodové pojištění, dávky apod. **bydliště žalobce**
 - pobytové věci a azyl – místo **hlášení cizince**
 - důležitá dopravní infrastruktura – **KS v Ostravě**
- Postoupení pro nepřislušnost (§ 7 odst . 5 a 6 s. ř. s.)

Řízení ve správním soudnictví

- Návrh – žaloba
- Řízení se zahajuje vždy na návrh (žalobu)
- Účastníci – navrhovatel (žalobce), odpůrce (žalovaný), další o kterých stanoví zákon
- Osoby zúčastněné na řízení (§ 34 s. ř. s.)

Účastníci a jejich úkony

- Jednotlivci a správní orgány mají **rovné postavení**
- Možné zastoupení (u kasační stížnosti povinně advokátem)
- Zpětvzetí (zcela, zčásti)
- **Nahlížení do spisu** (důležitá je úprava nahlížení do vyloučených částí správního spisu – utajované informace apod.)
- Předvolání, předvedení, pořádková pokuta

Předběžné opatření

- Jen na návrh a vždy po zahájení řízení
- Soud – usnesením (bezodkladně, nejpozději do 30 dnů)
- Potřeba zatímně upravit poměry účastníků pro hrozící vážnou újmu
- Uloží něco vykonat, něčeho se zdržet nebo něco snášet
- Lze uložit účastníkovi nebo třetí osobě
- Uplatnitelné typicky v řízení o zásahové žalobě, ale možné i v jiných řízeních

Odmítnutí návrhu (§ 46 s. ř. s.)

- Soud o téže věci již rozhodl nebo o téže věci již řízení u soudu probíhá nebo nejsou-li splněny jiné podmínky řízení (typicky, pokud věc nespadá do pravomoci správních soudů),
- Návrh byl podán předčasně nebo opožděně,
- Návrh byl podán osobou k tomu zjevně neoprávněnou,
- Návrh je podle tohoto zákona nepřijatelný (§ 68, § 85 aj. s. ř. s.),
- Domáhá-li se navrhovatel rozhodnutí ve věci, o které má jednat a rozhodnout soud v občanském soudním řízení, anebo přezkoumání rozhodnutí, jímž správní orgán rozhodl v mezích své zákonné pravomoci v soukromoprávní věci.

Zastavení řízení (§ 47 s. ř. s.)

- Zpětvzetí žaloby (dispoziční zásada)
- V případě uspokojení žalobce (§ 62 s. ř. s.)
ve smyslu § 153 správního řádu (změnou nebo zrušením rozhodnutí v přezk. řízení, vydáním nového rozhodnutí, jímž se sníží trest, prohlášením nicotnosti)
- Pokud tak stanoví zvláštní zákon (zejména u nezaplacení soudního poplatku)

Jednání soudu

- Veřejné (lze vyloučit)
- Dokazování
- Konečné návrhy účastníků
- Rozsudek vyhlášen jménem republiky a veřejně
- Ve správním soudnictví běžně bez jednání – větší polovina věcí je takto rozhodnuta
- Pokud účastníci shodně navrhli nebo s tím souhlasí, vč. toho, že na výzvu soudu nereagují (§ 51 odst. 1 s. ř. s.)
- Pokud je nezbytné doplnit dokazování – nutno jednat
- Bez jednání, pokud tak stanoví zákon (§ 51 odst. 2 s. ř. s.)
 - zejména § 76 s. ř. s. (nepřezkoumatelnost, vady řízení)

Rozhodnutí

- Ve věci samé **rozsudkem**. Rozsudek, který byl doručen účastníkům (ne již OZNR), je v právní moci – správní soudnictví je jednostupňové
- Výrok pravomocného rozsudku je závazný. Vykonatelný je ihned, resp. po uplynutí lhůty k plnění (např. u uložení povinnosti rozhodnout nebo v případě nákladů řízení)
- V jiných věcech (odmítnutí, odkladný účinek žaloby) **usnesením**.

Přezkum správních rozhodnutí

§ 65 odst. 1 SŘS

*Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen přímo nebo v důsledku porušení svých práv v předcházejícím řízení **úkonem správního orgánu, jímž se zakládají, mění, ruší nebo závazně určují jeho práva nebo povinnosti**, (dále jen "rozhodnutí"), může se žalobou domáhat zrušení takového rozhodnutí, popřípadě vyslovení jeho nicotnosti, nestanoví-li tento nebo zvláštní zákon jinak.*

§ 65 odst. 2 SŘS

Zalobu proti rozhodnutí správního orgánu může podat i účastník řízení před správním orgánem, který není k žalobě oprávněn podle odstavce 1, tvrdí-li, že postupem správního orgánu byl zkrácen na právech, která jemu přísluší, takovým způsobem, že to mohlo mít za následek nezákonné rozhodnutí.

Ten, jemuž byl uložen trest za správní delikt, se může žalobou domáhat též upuštění od něj nebo jeho snížení v mezích zákonem dovolených (moderace)

Přezkum správních rozhodnutí

Žaloba ve veřejném zájmu

- Dle zvláštního zákona
- NSZ (jestliže k jejímu podání shledá závažný veřejný zájem)
- VOP (jestliže k jejímu podání prokáže závažný veřejný zájem)
- Ve lhůtě 3 let od PM (doručení poslednímu)
- Popř. dle zvl. zákona / mezinárodní sml. (ve lhůtě pro posledního účastníka, jemuž bylo rozhodnutí doručeno)

Přezkum správních rozhodnutí

- Po vyčerpání řádných opravných prostředků
- Žaloba ve lhůtě 2 měsíců od doručení rozhodnutí
- **Žalovaným** je spr. orgán, kt. rozhodl v posledním stupni, nebo správní orgán, na který jeho působnost přešla
- Náležitosti žaloby dle § 37 odst. 2 a 3 + § 71
 - Zejména vymežit žalobní body
- Žaloba nemá ex lege odkladný účinek – ten lze podle § 73 s. ř. s. na návrh přiznat

Přezkum správních rozhodnutí

Postup soudu

- Odmítnutí (§46 SŘS), jinak
- Přezkoumání
 - V mezích žalobních bodů (s výjimkou nicotnosti)
 - Dle skutkového a právního stavu, který tu byl **v době rozhodování správního orgánu**
- Rozhodnutí (bez jednání § 76 / po projednání)
- Rozsudek
 - Vyslovení nicotnosti (i bez návrhu)
 - **Zrušení** rozhodnutí (popř. i 1. st.) a vrácení, u správních deliktů popř. moderace sankce
 - **Zamítnutí** žaloby (není-li důvodná)

Nečinnost

§ 79 odst. 1 SŘS

Ten, kdo bezvýsledně vyčerpal prostředky, které procesní předpis platný pro řízení u správního orgánu stanoví k jeho ochraně proti nečinnosti správního orgánu, může se žalobou domáhat, aby soud uložil správnímu orgánu povinnost vydat rozhodnutí ve věci samé nebo osvědčení. To neplatí, spojuje-li zvláštní zákon s nečinností správního orgánu fikci, že bylo vydáno rozhodnutí o určitém obsahu nebo jiný právní důsledek.

Žalovaným je správní orgán, který podle žalobního tvrzení má povinnost vydat rozhodnutí nebo osvědčení

Nečinnost

- Lze podat ve lhůtě 1 roku od okamžiku, kdy mělo být vydáno rozhodnutí či osvědčení / kdy byl učiněn poslední úkon (není-li lhůta stanovena)
- Obecné náležitosti (dle § 37) + § 80 odst. 3 s. ř. s.

Postup soudu

- Odmítnutí (§46 s. ř. s.), jinak
- Přezkoumání
 - Dle skutkového stavu zjištěného **ke dni svého rozhodnutí**
- Rozsudek
 - Uložení povinnosti vydat rozhodnutí nebo osvědčení a stanovení přiměřené lhůty (ne však delší, než jakou stanoví zvláštní zákon)
 - Zamítnutí žaloby (není-li důvodná)

Jiný zásah správního orgánu

§ 82 SŘS

Každý, kdo tvrdí, že byl přímo zkrácen na svých právech nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením (dále jen "zásah") správního orgánu, který není rozhodnutím, a byl zaměřen přímo proti němu nebo v jeho důsledku bylo proti němu přímo zasaženo, může se žalobou u soudu domáhat ochrany proti němu nebo určení toho, že zásah byl nezákonný.

- Rozlišujeme záporní a deklaratorní žalobu
- **Žalovaným** je správní orgán, kt. podle žalobního tvrzení provedl zásah (nejde-li o „ozbrojeného“ žalovaného dle § 83 s. ř. s. za středníkem)

Jiný zásah správního orgánu

- Nesmí jít o rozhodnutí ani o nečinnost (ve věci samé ve smyslu § 79 s. ř. s., o jinou nečinnost jít může)
- Nelze se domáhat, lze-li to jinými právními prostředky; to neplatí v případě, domáhá-li se žalobce pouze určení, že zásah byl nezákonný.
- Ve lhůtě 2 měsíců, kdy se žalobce o zásahu dozvěděl, objektivně do 2 let
- Obecné náležitosti (dle § 37) + § 84 odst. 3 s. ř. s.

Jiný zásah správního orgánu

Postup soudu

- Odmítnutí (§46 SŘS), jinak
- Přezkoumání
 - Dle skutkového stavu zjištěného **ke dni svého rozhodnutí**
 - Dle skutkového a právního stavu, který tu byl v době zásahu - rozhoduje-li soud pouze o určení toho, zda zásah byl nezákonný
- Rozsudek
 - Určení, že provedený zásah byl nezákonný, a trvá-li takový zásah nebo jeho důsledky či hrozí-li jeho opakování, zákaz spr. orgánu, aby v porušování žalobcova práva pokračoval, a přikáže, aby, je-li to možné, obnovil stav před zásahem.
 - Zamítnutí žaloby (není-li důvodná)

Kompetenční spory

- § 97 a násl. s. ř. s.
- Rozhoduje kompetenční senát NSS

Spory:

- Pozitivní (kladný)
- Negativní (záporný)

Kompetenční spory

- Správní úřad **x** orgán územní, zájmové nebo profesní samosprávy, nebo
- Orgány územní, zájmové nebo profesní samosprávy **navzájem**, anebo
- Ústřední správní úřady **navzájem**.

Soudní přezkum OOP

- **Navrhovatel:**

ten, kdo tvrdí, že byl na svých právech opatřením obecné povahy, vydaným správním orgánem, zkrácen.

- **Lhůta:**

do 1 roku ode dne, kdy návrhem napadené OOP nabylo účinnosti

- **Incidenční přezkum bez lhůty**

Incidenční přezkum OOP

Soudní řád správní rozlišuje dva typy návrhu na zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části. Prvním typem návrhu je návrh na soudní přezkum opatření obecné povahy, který může podat každý, kdo tvrdí, že byl na svých právech opatřením obecné povahy zkrácen, a to ve lhůtě stanovené v § 101b odst. 1 s. ř. s. Druhým typem je návrh na incidenční přezkum opatření obecné povahy dle § 101a odst. 1 věty druhé s. ř. s., který je oprávněn podat jen ten, kdo je současně oprávněn podat ve správním soudnictví žalobu nebo jiný návrh ve věci, ve které bylo opatření obecné povahy užito; tento návrh je třeba podat společně se žalobou proti rozhodnutí, nečinnosti nebo zásahu, tj. ve lhůtě pro společně podávanou žalobu, a to bez ohledu na lhůtu uvedenou v § 101b odst. 1 s. ř. s.

(Podle usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2016, čj. 5 As 194/2014-36) – i po novele stále platné

Přezkum OOP -rozsudek a jeho účinky

- Soud přezkoumává v rozsahu důvodů uvedených v návrhu
- Opatření obecné povahy nebo jeho části soud zruší dnem, který v rozsudku určí
- Práva a povinnosti z právních vztahů vzniklých před zrušením opatření obecné povahy nebo jeho části zůstávají nedotčena.

Opravné prostředky ve správním soudnictví

- Kasační stížnost
- Obnova řízení (omezený význam)

Kasační stížnost

- **Opravný prostředek proti pravomocnému rozhodnutí Krajského soudu (kasační důvody dle § 103 SŘS)**

Nepřípustnost § 104 (volební věci, náklady řízení, důvody rozhodnutí, dočasná povaha rozhodnutí, vedení řízení, aj.)

Nepříjatelnost § 104a (mezinárodní ochrana bez přesahu)

- Účastník řízení, popř. osoba zúčastněná (zastoupen advokátem / právnické vzdělání)
- Podává se k NSS ve lhůtě 2 týdnů od doručení
- Nemá automatický odkladný účinek
- Lze jen zrušit rozhodnutí KS (popř. i předchozí úkony), zamítnout nebo odmítnout (**kasační stížnost**)

Obnova řízení

- Prostředek nápravy použitelný, jestliže vyšly najevo důkazy nebo skutečnosti, které bez viny účastníka řízení (KS / NSS) nebyly nebo nemohly být v původním řízení uplatněny, popřípadě bylo jinak rozhodnuto o předběžné otázce, jestliže výsledek obnoveného řízení může být pro něj příznivější.
- **Jen u zásahové žaloby a řízení ve věcech politických stran a hnutí**
- Podává účastník řízení ve 3 měsíční subjektivní lhůtě, zásadně však v 3 leté objektivní lhůtě
- Po povolení obnovy -> řízení o původním návrhu

Část V. OSŘ

§ 244 odst. 1 OSŘ

Rozhodl-li ... „správní orgán“ podle zvláštního zákona o sporu nebo o jiné právní věci, která vyplývá ze vztahů soukromého práva..., a nabylo-li rozhodnutí správního orgánu právní moci, může být tatáž věc projednána na návrh v občanském soudním řízení.

- typicky vyvlastnění (pokud jde o výši náhrady), katastr (pouze vklad), ČTÚ
- spor (SŘS/OSŘ) řeší zvláštní senát (3 soudci NSS + 3 NS) dle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů

Část V. OSŘ

- Není-li stanoveno jinak, v 1.st **okresní soudy**
- **krajské soudy** rozhodují ve věcech vkladu práva k nemovitým věcem, náhrady za vyvlastnění
- Musí být vyčerpány řádné opravné prostředky
- Soud není vázán skutkovým stavem, jak byl zjištěn správním orgánem
- Dospěje-li soud k závěru, že o sporu nebo o jiné právní věci má být rozhodnuto jinak, než rozhodl správní orgán, **rozhodne ve věci samé rozsudkem**; v příslušném rozsahu **nahradí správní rozhodnutí**

Ústavní soudnictví

- Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti.
- **Rozhoduje mj. o**
 - **zrušení podzákonných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem,**
 - zrušení zákonů pro rozpor s ústavním pořádkem
 - o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu,
 - **o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozh. a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod**

Děkuji za pozornost